

TEOLOGIJA SVJETLOSTI U STAROM I NOVOM ZAVJETU

Pomoć za praktični kršćanski život

NIKOLA HOHNJEC
Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
Vlaška 38, pp 432
10001 Zagreb

Izvorni znanstveni rad
Primljeno 6. 7. 1998.
UDK 22.07

Sažetak

Biblija je svjetlo ljudima. Stari zavjet ukazuje općenito na znakovitost poruke svjetlosti. Novi zavjet nastavlja, produbljuje i usavršuje poruku svjetlosti. Isus je svjetlo svijeta. Isusovi učenici i svi vjernici također su svjetlo. Konačno, Crkva upravo u Svetom pismu nalazi svjetlo za zdravlje i rast. Ona zato čita, moli i živi Bibliju.

Ključne riječi: svjetlo u Bibliji, Isus svjetlo, učenici, zajednica

1. ZNAKOVITOST STAROZAVJETNE SVJETLOSTI

a) Pregled svebiblijske svjetlosti

Tematika svjetla u biblijskoj uporabi javlja se u tri vida: svjetiljka, svjetlo i svjetlost.¹ Prvo se uvodi sam rekvizit svjetla: *svjetiljka* (hebrejski: *or*; grčki: *lampas*). Svjetiljka je u službi života, kao što govori Ps 119,105: »Tvoja riječ nozi je mojoj svjetiljka i svjetlo mojoj stazi«. Izr 20,27 slično na putu religioznih ostvarenja i uosobljenja Božje riječi iznosi: »Svjetiljka je Gospodnja duh čovječji: ona istražuje sve do utrobe«. Autor zna da Bog čovjeku osvjetljuje životni smjer. Prispodobе, *antropološki* gledano, izvješćuju o značenju svjetla: »Oko je svjetiljka tvomu tijelu« (usp. Lk 11,34). U svjetiljke se vidi i *etičko* vrednovanje: u izvještaju prispodobе o mudrim djevicama Evanđelje iznosi da su mudre djevice one koje »uzeše svoje svjetiljke« (Mt 25,1). *Altruistički* gledano svjetiljka se ne pokriva nego rabi za druge (usp. Mk 4,21; Lk 8,16). Postoje pojedinci *svjedoci* koji su svjetiljke, tako Ivan »bijaše svjetiljka što gori i svijetli, a vi se htjedoste samo za čas naslađivati njegovom svjetlosti« (Iv 5,35). 2 Pt utvrđuje kako kršćani pristupaju

Isusu kao svjetiljci: »što uza nju prijanjate kao uza svjetiljku što svijetli u mrklu mjestu – dok Dan ne osvane i Danica se ne pomoli u srcima vašim« (1,19). U Knjizi Otkrivenja stvarnost svjetla uvodi se negativno: u novom nebu i na novoj zemlji i u novom Jeruzalemu ne treba sjaja svjetiljke, jer Bog je sam zamijenio svjetlo (18,23; 22,5) i njegov Sin, Isus Krist, je svjetiljka kao što stoji: »i gradu ne treba ni sunca ni mjeseca da mu svijetle. Ta Slava ga Božja obasjala i svjetiljka mu Jaganjac!« (21,23)

Glavna tematika odnosi se na pojam simbola *svjetla* (grčki: *fos*). U pjesničkom dijelu Starog zavjeta spominje se Božje djelovanje kao svjetlo (Ps 119,105). Evanđelisti Matej i Luka u indikativu ističu posjed svjetla u Isusovih nasljedovatelja (Mt 5,14-16; Lk 11,33). Svjetlo u ivanovskom djelu jest dar, i sam je Bog, kao njegov (Božji) sin, svjetlo. Svjetlo je u Ivana doživjelo pobožanstvenjenje (Iv 1,4; 3,19; 12,35; 1 Iv 1,5). Isusova je poruka božansko svjetlo (Dj 26,13.23), a vjernici su djeca svjetla (Lk 16,8; 1 Sol 5,5). Knjiga Otkrivenja zastupa – što stoji i kod izričaja »svjetiljke« – zamjenu za svjetlo, jer će Bog direktno preuzeti ulogu svjetla (18,23; 22,5).

1 Usp. Malu i Veliku hrvatsku konkordanciju.

Konkordancije nabrajaju osobito *svjetlost* (hebrejski: *or*; grčki: *luhnos*). Pjesnička biblijska književnost na više mjesta govori o Božjoj svjetlosti koja je od Boga, pripada pravedniku (Ps 27,1; Izr 4,18). Osobito se prorok Izaija koristi svjetlom za odnose između Boga i naroda. On polazi od pojačane materijalne svjetlosti i zamjenjuje je Božjim prosvjetljenjem (Iv 30,26). Dapače, u liturgijskom viđenju Bog postaje narodu vječno svjetlo (Iz 30,26).²

Ovo jezično biblijsko razlaganje ostaje odveć apstraktno i tek je kratki uvid u hrvatsku jezičnu raznovrsnost. Gornji pregled pokazuje da i u Svetom pismu postoji više pojmova s istim, sličnim i istančano različitim značenjem svjetla. Potrebno je produbiti bogatstvo biblijskog navještaja svjetla. Tome će izaći ususret panoramsko izlaganje znakovitosti svjetla u Svetom pismu Staroga i Novoga zavjeta. Zasebno će tri tipična novozavjetna mjesta izraziti ranokršćansku pouku o svjetlosti.

b) Znakovitost starozavjetnog Božjeg svjetla

Starozavjetni navodi dobro otkrivaju *znakovitost* svjetla.³ Židovski se povratnici iz babilonskog izgnanstva otrežnjuju. Povratak i prije svega obnova jest mukotrpan i dugotrajan put židovske zajednice. U raznim oblicima religioznog bogoslužja, bilo da je riječ o bogoslužju riječi ili pokorničkom bogoslužju, Židovi svoja zemaljska očekivanja prenose na religioznu razinu. Samo Bog može odgovoriti na čovjekovu dinamiku, novost i čežnju za savršenstvom. Prorok Izaija je to dobro izrazio u obećanju: »Tad će sinuti poput zore tvoja svjetlost i zdravlje će tvoje brzo procvasti« (58,8). Sinonimni paralelizam upravo naglašava programsku zadaću židovske zajednice. Posrijedi je pravi vjerski moto: svjetlost je novi dan i procvat života.

Vjerni Židov započinje svoj dan zavištom: »Blagoslovljen si, Gospodine, koji si stvorio svjetlo i tamu«. Ta *blagoslovna* molitva ujedno je ispovijest vjere u Boga stvoritelja. Tako stoji: »I reče Bog: 'Neka bude svjetlost!' I bi svjetlost. I vidje Bog da je svjetlost dobra; i rastavi Bog svjetlost od

tame. Svjetlost prozva Bog dan, a tamu prozva noć. Tako bude večer, pa jutro – dan prvi« (Post 1,3-4). Prva stvoriteljska riječ tiče se svjetla. Od prvog se dana stvaranja pojavljuje svjetlo kako bi obasjalo neoblikovani i prazni svijet. Bog razmišlja o svjetlu i proglašava ga dobrim. Iz stvaranja svijeta proizlazi vrijeme kojem se pridružuje dijeljenje svjetla i tame. To objašnjava zaključna formula pri pojedinom danu: I bi večer... pa onda određeni dan (Post 1).

Prvotno se svjetlo razlikuje od dana i svjetla što ga daju nebeska svjetlila. Manns⁴ mimo znanstvenog biblijskog pristupa duhovno zaključuje da treba početi od činjenice da su svjetlila stvorena tek četvrtog dana. Tako je po njemu svjetlost prvog dana skrivena u Božjoj riječi. I na neki način – tvrdi on – to je svjetlo stavljeno u pričuvu za Mesijine dane.

I onaj koji ide u školu Božje riječi, zaradi nje same postiže to svjetlo. Izvještaj o stvaranju svjetla usklađuje brojna biblijska mjesta. Samo čovjek pravi razliku između svjetla i tame.⁵ Za Boga u svezi sa svjetlosti i tamom vrijede drugi zakoni i ponašanje: »Ni tmina tebi neće biti tamna: noć sjaji kao dan i tama kao svjetlost« (Ps 139,12). Čovjek koji pristupa Bogu i njegovoj riječi bolje razlikuje svjetlo od tame: »Pošalji svjetlost svoju i vjernost: nek' me vode, nek' me dovedu na tvoju svetu goru, u šatore tvoje!« (Ps 43,3). Djelovanje tog svjetla vidljivo je čak i na ljudskom licu. Prop 8,1 je opazio da je ljudska mudrost obasjala njegovo lice. Mudrac povezuje svjetlo s pravednikom: »Svjetlost pravednička blistavo sja, a svjetiljka opakih gasi se« (Izr 13,9).

Božji blagoslov očituje se po svjetlu: »Neka te Jahve licem svojim obasja, milostivi ti bude!« (Br 6,25). U ovoj se molitvi susre-

2 Usp. N. HOHNJEC, *Teologija svjetlosti u proroka Izaije*, u: LJ. MARAČIĆ (ur.), *Spe gaudentes. U nadi radosni. Zbornik u povodu 80. rođendana fra Celestina Tomića*, Provincijalat hrvatskih franjevac konventualaca, Zagreb, 1997, str. 128-144.

3 Biblijsku slikovitost svjetla obrađuje F. MANNS, *Saveurs bibliques, Étude de quelques symboles bibliques*, Le Pain de la Parole, Editions du Serviteur, Chiry-Ourscamp 1994, str. 33-37.

4 *Isto*, str. 33.

5 *Isto*, str. 34.

će srednji Aronov blagoslov koji se u sva tri zaziva rabi i kao završni misni blagoslov.

Židovska je predaja utvrdila da je Adam bio obučen odjećom svjetla.⁶ Ta ga je odjeća odredila kao svećenika svemira. Nakon grijeha gubi tu svijetlu odjeću. Adamovo se tijelo iskvarilo. Čovjek se zario u mnoštvo i razdor.

Svjetlo je rezultat poznavanja Boga koji usrećuje: »Mnogi govore: 'Tko će nam pokazati sreću?' Obasjaj nas, Jahve, svjetlom svoga lica!« (Ps 4,7). Molitva za ovakvu svijetlu sreću molitva je za trajnu radost. Ona kao najunutarnija činjenica zbilja proizlazi od Boga. Dok noć i tama simboliziraju patnju, neznanje i zlo, svjetlo nagoviješta oslobođenje od zla i sreću života.

Prorok se buni protiv onih koji miješaju svjetlo i tamu i osuđuje ih: »Jao onima koji zlo dobrom nazivaju, a dobro zlom, koji od tame svjetlost prave, a od svjetlosti tamu, koji gorko slatkim čine, slatko gorkim!« (Iz 5,20). Starozavjetni prorok znade da je Bog stvorio svjetlo i tamu (Post 1). Stoga se ne treba bojati nekog kozmičkog dualizma. Božje svjetlo ne ovisi o materijalnim izvorima svjetla. U mesijanska vremena sunce neće služiti kao danje svjetlo. Jahve će biti Izraelu izvanjsko svjetlo (Iz 60,19-20). Božanska će slava zračiti nad Božjim narodom. Bog će upaliti svjetiljku svog Mesije (Ps 132,13-17).⁷ Prorok uvodi u bogatstvo svjetla: »Narod koji je u tmuni hodio svjetlost vidje veliku; one što mrklu zemlju obitavahu svjetlost jarka obasja« (Iz 9,1).

Jahvin dan kao vrijeme Božjeg pravorijeka također se služi slikom svjetla. Amos je predkazao da će tog dana sunce iščeznuti u podne i zemlja se smračiti (5,20; 8,9). No, nakon suda Božje će svjetlo preplaviti svijet.

2. OPĆI I ZASEBNI PRIMJERI NOVOZAVJETNOG SVJETLA

a) Isusova poruka kao svjetlost

Starozavjetna teološka izlaganja ispunjuju se u Isusu iz Nazareta. Matej ih navodi na početku Isusova poslanja. Za evanđelista Luku Isus je svjetlo s visine što obasjava one koji su u tami (1,78). Ivanovska teologija

određuje Boga kao svjetlost: »A ovo je navještaj koji smo čuli od njega i navješćujemo vama: Bog je svjetlost i tame nema u njemu nikakve!« (1 Iv 1,5). Ivanovo evanđelje postojano se vraća na temu svjetlosti jer Božja riječ obasjava svakog čovjeka, da je Isus svjetlo svijeta kao što su i njegovi nasljedovatelji. Čini se da je svijet pobijedio kralja svjetla. Juda je naime iskoristio noć da bi izdao Isusa. Ali pobjeda pravednika nadvladala je moć svijeta. Pavao u pouci ponavlja kršćanima: »Hodajte kao djeca svjetla!«

Svjetlo i život čine jedinstvo. Biti u svjetlu pretpostavlja ljubav prema bližnjemu (1 Iv 2,9-11).⁸ Jer bit je života ljubav, ljubav koja se dariva. Ta ljubav ima uzor u Ocu nebeskom koji se dariva. Prvo se dariva sam Bog. Evanđelja su objava dara Božje slave. Pri Isusovom rođenju Gospodnja slava obasipa pastire. Kod njegova krštenja Slava prati Božji glas. Pri Isusovom preobraženju uz Božji glas potvrde i preporuke stoji i vizualni dio navještaja koji opisuje Isusovo lice što blista i njegovu odjeću koja sjaji kao svjetlost (Mt 17,2).⁹ Svi ti znakovi otkrivaju Isusa kao slavnog Mesiju. Ta Slava rasvjetljuje i u vrijeme Isusove muke kada Isus suvereno prinosi svoju žrtvu života. Konačno, uskrsnuće očituje slavu Sluge Božjega (usp. Ps 22; Iz 52,13 – 53,12).

Svjetlost je sastavni dio književnog izraza kojim se dočarava bogoviđenje, bilo da je posrijedi starozavjetna objava Boga i njegove Slave (hebrejski: *kabod*; grčki *doksa*) ili je riječ o Isusovoj pravoj naravi i proslavi.¹⁰

Sakramenti Crkve imaju udjela u tajni svjetla.¹¹ *Krštenje* jest uranjanje u smrt i svjetlo Kristovo. Crkveni ga oci nazivaju rasvjetljenjem, jer je počelo svakog božanskog prosvjetljenja. Klement Aleksandrijski piše naime u svom Pedagogu: »Jednom kršteni prosvjetljeni smo, jednom prosvjetljeni posvojeni smo, jednom posvojeni usavršujemo

6 Isto.

7 Isto, str. 35.

8 Isto, str. 36.

9 Usp. A. FEUILLET – P. GRELOT, *Svjetlost i tmina*, u: X. LÉON-DUFOUR (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1980, st. 1334-1342, ovdje 1339.

10 Isto, st. 1335.

11 Usp. F. MANNS, *nav. dj.*, str. 36.

se, a jednom savršeni postajemo besmrtni«. ¹² *Pashalno otajstvo* je u dubini otajstvo svjetla. ¹³ Novi oganj proizašao od kремена, blagoslovljen je. Uskrsna svijeća simbolizira ognjeni stup koji vodi narod u pustinji (Izl; Br). Ona označava i svjetlo uskrsnulog Spasitelja koje neće zaći. Budući da je pravo svjetlo nadosjetilno, unutarnja će osjetila postići svoju svijetlu kvalitetu u onolikoj mjeri u kolikoj će ih moći obuzeti svjetlo. Unutarne oko i uho osposobljuju čovjeka da primi svjetlo. I srce, središte unutarnjih osjetila, postalo je organ svjetla.

Tema svjetla zauzima središnje mjesto među religioznim znamenjima za kojima Biblija posuže. ¹⁴ Konkretni novozavjetni primjeri evanđeoski su navještaj kristologije, kršćanske pouke i prakse.

Za Kristovo razumijevanje svjetla korisno je posegnuti za čitavim perikopama koje odražavaju narav i djelovanje svjetla. Tome služi Isusovo ozdravljenje slijepca od rođenja i nauk o Isusu kao svjetlu svijeta (Iv 9). Nadalje Govor na gori već u svom početnom izlaganju spominje kako su kršćani, Isusova zajednica učenika, svjetlo svijeta (Iv 5,14-16). Konačno pavlovska teologija poznaje u sakramentalnoj praksi prijelaz iz tame u svjetlo (Ef 5,8-14).

b) Isus svjetlost potrebnima (Iv 9)

Tekst

Štivo obuhvaća čitavo poglavlje pa je predugačko u usporedbi s člankom. No, čitav se tekst pretpostavlja. Prevažan je za dijalog i njegov razvoj misli. Svako razmišljanje treba graditi na cjelovitom sadržaju iz Ivanovog evanđelja. Stoga treba uzeti u ruke IV. evanđelje po kojem je tek moguće protumačiti kompletan tekst.

Tumačenje

Ivanovo evanđelje najviše prosvjetljuje Božju bit. ¹⁵ Kada u Marka slijepac opet vidi, to je konac, osim ako se taj čovjek nije odlučio da u radosti slijedi Isusa. Ali kada je u Ivana Isus ozdravio slijepca, Gospodin koristi priliku da bi sebe navijestio kao svjetlo svijeta. Ako je ozdravio slijepca, sam je Isus izvor svjetla.

Ivan evanđelist daje Isusu imena: Logos, Svjetlo, Život. ¹⁶ Iz ovih se naslova vidi da su ivanovska teologija i kristologija shvaćene funkcionalno.

Izdvojeni evanđeoski tekst literarno pripada najboljima i najnapetijima u Ivanovu evanđelju. ¹⁷ Polazi se neodređeno, bez naznake mjesta ili vremena. Bolesnik ništa ne traži, on je jednostavno tu. Ali Isus preuzima inicijativu, opaža ga, fiksira. Apostoli čine isto. I pitaju Isusa o krivici. Isus znade za odnos krivice i posljedica, ali ovdje nije posrijedi ničiji grijeh. Nisu pogriješili ni on ni njegovi roditelji. Sljepoća će biti prilika za Božja djela. Isus će, naime, biti promicatelj tog djelovanja.

Isus je već bio nagovijestio: »Svjetlost sam svijeta« (Iv 9,5). To je upućeno njemu slijepcu, čovjeku ravnodušnom i tupom. Ali dolazi do promjene. Tu je Isusov dodir, premaz preko očiju i zapovijed: »Idi, operi se u kupalištu Siloamu!« (Iv 9,7). Slijepac djeluje: odlazi i vraća se gledajući (9,7). Vraća se na ono mjesto gdje je susreo Isusa. No slijepac se promijenio! A ljudi gledaju i čude se. Sada dolazi središnji dio: diskusija i preslušanje. Prvi reagiraju susjedi i prolaznici (9,8-12). Jedni ga prepoznaju, a drugi govore o sličnosti. Slijepac tvrdi da je onaj isti, ali Isus ga je ozdravio i sada vidi. Kada se ne mogu složiti, odlaze višima od sebe, farizejima. Ovi ustanovljuju da samo Bog čini čudesa (9,13-17). No Isusa već poznaju. Traže da ga uhvate u zamku. Nalaze je u subotnjem propisu. Naime, Isus je ozdravio u subotu: obezvrijedio je Zakon i time, po njihovom shvaćanju, pogriješio. I opet se ljudi dijele: jedni tvrde da je grješnik jer je prekršio propis subotnjeg počinka, a drugi da je čudotvorac, ta

¹² *Isto*.

¹³ *Isto*, 37.

¹⁴ Usp. A. FEUILLET – P. GRELOT, *nav. čl.*, str. 1335.

¹⁵ Usp. A. JONES, *God's living Word*, Geoffrey, Chapman, London 1963, str. 116-117. Korisno je zapravo čitavo poglavlje: *The Gospel of the Word*, str. 115-127.

¹⁶ *Isto*, 196. Istu tematiku obrađuje čitavo poglavlje: *The Inspired Word*, str. 192-212.

¹⁷ Tumačenje dijaloga o slijepcu od rođenja preuzeto je iz: N. HOHNJEC, *Čovjek kao biće odnosa Prilog teologiji susreta, dijaloga, prijateljstva i poziva*, Glas Koncila, Zagreb 1991, str. 63-66.

ozdravio je slijepca od rođenja. Traže iznova svjedočanstvo nekadašnjeg slijepca. Ozdravljenik ne ulazi u diskusiju, već – iskusiš na sebi Isusovo djelovanje – tvrdi: »Prorok je!« (Iv 9,17). Otvara se pravi proces. Traže se najbolji svjedoci. Pozivaju roditelje slijepoga (9,17-23). Oni odgovaraju da je nekadašnji slijepac njihov sin i da se rodio slijep. Radije izbjegavaju pitanje kako to da sada vidi. Roditelji naime odbijaju da svog sina brane. Boje se da ne budu isključeni iz židovske zajednice.

Farizeji su Isusa već osudili i odbacili te žele da to učini i slijepac. On i dalje ostaje uz Isusa (9,31-33). Čak ih zajedljivo pita: »Da ne kanite i vi postati njegovim učenicima?« (9,27). Farizeji, sve razdraženiji, nekadašnjeg slijepca zaradi takve izjave izbacuju iz svoje sredine. On je, naime, bio ustrajao uz Isusa pa mora dijeliti i njegovu sudbinu.

Ovdje se uistinu susreću svjetlo i tama. Isus pomaže, a ovi okrivljuju. Kako osuđuju Isusa, tako će osuditi i vjernika. I nekadašnji slijepac, sada vjernik, prepušten im je na milost i nemilost. Ali evo i opet Isusa, ovaj put ga pita o vjeri (9,35-37): »Ti vjeruješ u Sina Čovječjega?« »Vjerujem, Gospodine!« bio je njegov odgovor.

Svjetlo je zahtjevno: sili da se ponovno promotre stvari, odnosi i sav život. Isus je svjetlo svijeta, na početku (9,5) i na koncu dijaloga (9,39). Čini se da je posrijedi vjera, ali i Isusovo svjetlo kao sâm potvrdni simbol krsnog preporođenja.

Ivan donosi Isusov životni put kao svjetlo svijeta. Nekadašnji slijepac je ozdravio, ali on prolazi put stupnjevitog prijanjanja uz Isusa. Čudo ozdravljenja tek je početak probijanja problema pa čak i razlog izopćenja iz židovske zajednice. Od početne neupućenosti ozdravljeni slijepac prošao je tešku provjeru svoje vjere. I konačni rezultat bila je ispovijest uskrzne vjere: u njoj se ozdravljenik poziva na Gospodina (Kyrios), tj. izgovara naslov za uskrsnulog Isusa.

c) Isusovi učenici kao svjetlo svijeta (Mt 5,14-16)

Tekst

»Vi ste svjetlost svijeta. Ne može se sakriti grad koji leži na gori. Niti se užije sve-

tiljka da se stavi pod posudu, nego na svijećnjak da svijetli svima u kući. Tako neka svijetli vaša svjetlost pred ljudima da vide vaša dobra djela i slave Oca vašega koji je na nebesima.«

Tumačenje

Opis svjetionika na moru može uvesti u izlaganje Govora na gori o svjetlu.¹⁸ U Amenlandu u Nizozemskoj nalazi se jedan od najviših svjetionika na moru. Visok 58 m vidi se s udaljenosti od 80 km. Služi mu žarulja od 4 500 W. Oko te se žarulje okreće 3 m visoka i udubljena leća. Ona se sastoji od stotinjak prizmenih stakala. Prizme svijetle u svim bojama jer svaka je prizma drukčije izbrušena i stoji u određenom kutu prema izvoru svjetla. Svaka se prizma služi svjetlom s izvora i baca ga u tri žarišta koja su izbrušena u udubljenoj leći. Svjetlosne zrake skupljaju se u žarištima. Svjetionik u razmacima od 8 sekundi šalje svjetlost na more da bi brodovi vidjeli pravi smjer.

Slika svjetionika veoma dobro objašnjava rečenicu: »Vi ste svjetlo svijeta« (Mt 5,14). Metafora ili slika svjetla uobičajena je općenito u židovstvu i odnosi se na Izrael, Jeruzalem, zakonoznance i pravednike.¹⁹ U Govoru na gori Isusovi su učenici svjetlo svijeta. Zajednica je po slici uzdignuta grada i upaljene svjetiljke pozvana da provodi uzoran život. Svjetlo po prvom evanđelistu Mateju služi svima u kući koji imaju samo jednu prostoriju. U evanđelista Luke postoji predobolje pa zato svjetlo svijetli onima koji ulaze ili, govorom Pracrkve, onima koje su misionari ili apostoli evangelizirali (Lk 8,16). Isusovi nasljedovatelji svijetle dobrim djelima. Dobra djela ili djela milosrđa – spominju se i u Govoru na gori – ranokršćanski su kriterij prepoznavanja pravovjerja. Ljudi po dobroti i milosrđu proslavljaju dobrog i milosrdnog Oca.

18 Usp. F. & H. JANSON, *Gott ist immer auf Sendung*, Verlag Butzon & Becker, Kevelaer 1981, str. 80.

19 Usp. R. SCHNACKENBURG, *Matthäusevangelium 1,1 – 16,29*, *Die Neue Echter Bibel, Kommentar zum Neuen Testament mit der Einheitsübersetzung*, Echter Verlag, Würzburg 1985, str. 50.

Uvodna slika svjetionika zorno ukazuje na važnost izvora svjetlosti.²⁰ Džepna baterija ima svoj izvor u ulošku. Za šibicu je potrebna fosforna glavica. Auto treba akumulator da bi vozio. Električno se svjetlo hrani elektranama. Dakle, svjetlost ima svoj izvor. Ona je opet upućena drugima. Svjetlo nije nikada zaradi sebe samoga, nego za druge. Svijeća kao osnovni izvor svjetla daje svjetlost, a time što gori, troši se. Ona je tu da drugima donese svjetlo i toplinu. Stoga ima pravo ona kineska mudra izreka da malena svijeća vrijedi više nego sva tama zajedno. Svjetlo se, dakako, ostvaruje po svjetlosti.

d) Kršćanski put kao prijelaz iz tame u svjetlost (Ef 5,8-14)

Tekst

»Da, nekoć bijaste tama, a sada ste svjetlost u Gospodinu: kao djeca svjetlosti hodite – plod je svjetlosti svaka dobrota, pravednost i istina – i odlučite se za ono što je milo Gospodinu. A nemajte udjela u jalovim djelima tame, nego ih dapače raskrinkavajte, jer što potajno čine, sramota je i govoriti. A sve što se raskrinka, pod svjetlošću postaje sjajno; što je pak sjajno, svjetlost je. Zato veli: 'Probudi se, ti što spavaš, ustani od mrtvih i zasvijetlit će ti Krist'«.

Tumačenje

U shemi nekoć-sada čitatelji saznaju što su bili ranije i što su sada. Nekoć – što je poznato i u Kumranu i u ranom kršćanstvu – kršćani su bili stvorenja tame, a sada su djeca svjetla.²¹ Prekretnica i promjena stanja jest krštenje. Pozitivne opomene isprepletene su popisima mana. Zlo treba raskrinkati i odstraniti. Ako se na grijeh baca svjetlo, onda se to čini zato da se ukaže kako ga valja osuditi. Bilo bi loše po sebi govoriti o besramnosti-ma dopadljivo (Ef 5,3), ali je dobro ako se iznose na svjetlo dana negativne stvari s namjerom da bi se ispravile. Obnova i rast dolaze od Boga. I Krist je ono svjetlo što razgoni tamu.²²

Trostih na završetku odlomka je vjerojatno ostatak krsne kateheze i slavlja svjetla. Taj himnički i bogoslužni redak pokušava

nam pomoću svjetla oslikati sakramentalnu stvarnost. Smrtni san je, naime, grijeh, a prosvjetljenje Kristovo se odnosi na krštenje. Vrijedna inačica pri koncu teksta govori da će svjetlom zahvaćeni dodirnuti Krista.

Svjetlo u tami ne označava sunčeve zrake, nego prosvjetljenost nove poruke: Krist će biti svjetlo. I to se odnosi na sadašnje svjetlo i na moć vida. Ljudsko oko nije poslano nego prima. Tama zasljepljuje, a vidna snaga daje svjetlo. Potrebno je imati organ da primi, vrednuje i posreduje svjetlo. S jedne strane treba izvesti iz tame, a s druge valja otvoriti oči da prime svjetlo. Biblijska slika kazuje da je svjetlo Isus Krist i njegova poruka. A oko koje vidi predstavlja vidnu snagu vjernog srca ili kako kaže pjesnik: »Samo se srcem dobro vidi. Bitno ostaje očima nevidljivo«.²³

Naime, biblijski rečeno, svi ljudi primaju svjetlo, ali znaju biti suzdržana srca. Oči im nisu podešene za svjetlo vjere. Tako Isus više puta ustanovljuje kako je vjera pomogla da čovjek ozdravi, vidi i hoda. Uz vid je važno i gledanje. Kod vida se može ostati na površini. Mora se ući i pretvoriti u oči, a jednako tako i u svoje srce: njih valja promijeniti, oplemeniti i uzdići. Čovjek gleda ispravno ako se suobličiti, upusti. Mora otvoriti oči i srce da svjetlo uđe, pogodi i promijeni. Tako se osjetio pozvanim prorok Izaija (6) ili se obratio apostol Pavao (Dj 9). Rječnikom Ericha Fromma može se reći da čovjek koji posjeduje, ima – vidi, a čovjek biti, onaj koji jest, egzistira – postoji i gleda.²⁴ Stari su učitelji duhovnog života znali da je »visio beatifica« neposredno blaženo gledanje Boga.

20 Usp. K. J. BUCHER, *Modelle für Schulgottesdienste, Altersstufe 13-16 Jahre*, Rex-Verlag, Luzern/München 1978, str. 57.

21 Usp. J. PSAMMATTER, *Epheserbrief, Kolosserbrief, Die neue Echter Bibel, Kommentar zum Neuen Testament mit der Einheitsübersetzung*, Echter Verlag, Würzburg 1987, str. 39.

22 Usp. *Jeruzalemska Biblija. Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama iz »La Bible de Jérusalem«*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1994, str. 1670.

23 A. DE SAINT – EXUPERY, *Le Petit Prince*, Ferdinand Schöningh, Paderborn 1977, str. 59.

24 Usp. P. P. KASPAR, *Freund des Lebens, Über den anderen Gott der Bibel*, Veritas Verlag, Linz – Wien 1986, str. 64.

3. SVJETILJKA, ZNAK KRISTA I NJEGOVIH SLJEDBENIKA

Uskrsl i proslavljeni Krist uzvišeno je svjetlo kršćanima za svagdašnji i vjerski život. To je najbolje izraženo u posljednjoj biblijskoj knjizi. U početnom viđenju *Knjige Otkrivenja* (1,9-16) vidjelac vidi sedam zlatnih svijećnjaka, usred svijećnjaka nalazi se netko sličan Sinu Čovječjem.²⁵

Tako se pojavljuje Isus Krist u uvodnom viđenju, utješnom slikom kao Sin Čovječji u sjaju, vatri, kao žarki sunčev sjaj.²⁶ Sin Čovječji drži u desnoj ruci sedam zvijezda što će biti jedini element koji će vidjelac objasniti.²⁷ »Sedam zvijezda« u ruci Sina Čovječjega autor tumači kao sedam predstojnika, voditelja sedam crkava. Uskrsl je Krist, dakle, gospodar i glava svake crkvene zajednice. »Dvosječni mač« što izlazi iz usta Sina Čovječjega mora u čitatelju otkriti snagu i neodoljivo prožimanje Kristove riječi u Crkvi. »Lice« mu je opisano kao žarko sunce. Izvanjska sličnost ovdje je također preobrazena, jer je odsjaj uskrsnulog Krista.

Sedam svijećnjaka sedam je crkvenih zajednica koje predstavljaju puninu Crkve. Svijećnjaci u Otkrivenju stoje oko Sina Čovječjega kao njihova središta. Značajno je da viđenje o Sinu Čovječjem ne unosi sliku svijećnjaka sa sedam rukavaca.²⁸ U Jeruzalemskom hramu svijećnjak sa sedam rukavaca gorio je danju i noću. Ta je vječna vatra označavala trajnu Božju prisutnost u Hramu gdje je – da se uzme u obzir Zaharijino tumačenje (4,10) – predstavljala Gospodnje oči kako nadgledaju zemlju.

Otkrivenje sa svojih sedam svijećnjaka oko Sina Čovječjega želi iskazati da je Krist solidaran s vjerničkim narodom. On ostaje prisutan u svojoj Crkvi koja se u Ivanovo vrijeme suočila s najgorim poteškoćama: progonstvima na život ili smrt.

Crkve simbolizirane svijećnjacima očituju pashalnu Kristovu pobjedu. »Svjetlo Kristovo« kao poklik uskrsnoj svijeći uvodi u uskrsnu stvarnost. »Primate svjetlo Kristovo« poziv je krsnog slavlja na suobličenje s Kristom i Božje djetinjstvo svjetla. Crkveno poslanje, po svijećnjacima sedmerostruko

podržano, svjedoči za plamen uskrsne prisutnosti. Krist, Sin Čovječji, jest svjetlost.

Biti svjetlo za druge pretpostavlja imati izvor svjetla. Izvor svjetla je sâm Gospodin. Isus je svjetlo puta, istine i života (Iv 14,6). Krista su kao svjetlo radosti i vatra ljubavi iskusili njegovi nasljedovatelji. Svi vjernici imaju udjela u Kristovom svjetlu te su svjetlo svijeta (Mt 5,14). Kršćani se, naime, nadahnjuju na Božjim, odnosno Isusovim odličjima za svoj život i život drugih. Svojim služenjem, odricanjem i žrtvom – svojim svjetlom – izgrađuju bolji svijet.

Pod konac Knjige Otkrivenja naviješta se da grad Jeruzalem ne treba ni sunca ni mjeseca jer ga osvjetljuje Slava Gospodnja. Sâm Krist je svjetiljka nebeskog Jeruzalema. To znači da je prošlo vrijeme Jeruzalemskog hrama. On je nadomješten Crkvom Sina Čovječjega. Svi vjernici imaju udjela u svetom nadomještanju Hrama: vi ste svjetlo svijeta (Mt 5,14).

Evandjelja nazivaju blaženima one nasljedovatelje koji očekuju Gospodina kao mudre djevice (Mt 25,1-8) ili vjerni slugе (Lk 12,35). Njima se svjetiljke ne gase – trajno su spremni primiti Gospodina o njegovu dolasku. Ivan napominje da će Isusovi nasljedovatelji dobiti svjetlo koje vodi u život. Kršćani koji hodaju u svjetlosti dionici su zajedništva s Bogom (1 Iv 1,5-7). Bratska i sestrińska ljubav mjerilo su vjerničke svjetlosti (1 Iv 2,8-11).²⁹ Crkva kao prvotno životno ozračje svjetlosti odražava i nastavlja božansku funkciju svjetlosti predanja i služenja.³⁰

25 Usp. F. MANNS, *nav. dj.*, str. 39.

26 Usp. N. HOHNJEC, *Kristologija u Knjizi Otkrivenja*, u: »Bogoslovska smotra« 62(1992), 219.

27 *Isto*.

28 Usp. F. MANNS, *nav. dj.*, str. 39.

29 Usp. A. FEUILLET – P. GRELOT, *nav. čl.*, st. 1341.

30 *Isto*, st. 1342.

Literatura

- BRUNON, J.-B., *Svjetiljka*, u: X. LÉON – DUFOUR (ur.), *Rječnik biblijske teologije (=RBT)*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1980., st. 1333-1334.
- BUCHER, K. J., *Modelle für Schulgottesdienste. Altersstufe 13-16 Jahre*, Rex-Verlag, Luzern/München 1978.
- FEUILLET, A. – P. GRELOT, *Svjetlost i tmina*, u: *RBT*, st. 1334 -1342.
- HOHNJEC, N., *Čovjek kao biće odnosa. Prilog teologiji susreta, dijaloga, prijateljstva i poziva*, Glas Koncila, Zagreb 1991.
- ISTI, *Kristologija u Knjizi Otkrivenja*, u: »Bogoslovska smotra« 62(1992), 216-239.
- ISTI, *Teologija svjetlosti u proroka Izaije*, u: LJ. MARACIĆ (ur.), *Spe gaudentes. U nadi radosti*. Zbornik u povodu 80. rođendana fra Celestina Tomića, Provincijalat hrvatskih franjevaca konventualaca, Zagreb 1997, str. 128-144.
- JONES, A., *God's living Word*, Geoffrey, Chapman, London 1963.
- KASPAR, P.P., *Freund des Lebens. Über den anderen Gott der Bibel*, Veritas-Verlag, Linz – Wien 1986.
- MANNS, F., *Saveurs bibliques. Étude de quelques symboles bibliques*, Le Pain de la Parole, Editions du Serviteur, Chiry-Ourscamp 1994.
- PFAMMATER, J., *Epheserbrief, Kolosserbrief. Die Neue Echter Bibel. Kommentar zum Neuen Testament mit der Einheitsübersetzung*, Echter Verlag, Würzburg 1987.
- SCHNACKENBURG, R., *Matthäusevangelium, 1,1-16,20. Die Neue Echter Bibel. Kommentar zum Neuen Testament mit der Einheitsübersetzung*, Echter Verlag, Würzburg 1987.
- VOJNOVIĆ, T. (ur.), *Velika biblijska konkordancija*. I. dio: A-NJ; II. dio: O-Ž, Kršćanska sadašnjost – Dobra vest, Zagreb – Novi Sad 1991.